

*Dublín .La ciutat de Bloom*

Les novel·les que ens parlen de ciutats les modifiquen. Barcelona, Vic, Oviedo, Trieste, Berlín, París, Nova York... són també les novel·les que hi projectem. La naturalesa imita l'art i no podem passejar per Dublín sense dir: Bloom vivia aquí al número 7 d'Eccles Street, Buck Mulligan s'afaitava en aquesta torre Martello, per aquesta platja passejava Stephen... I no recordem que siguin personatges de novel·la -encara que més o menys inspirats en personatges reals- o que ja no hi ha la casa d'Eccles Street ni existeix la platja que trepitjava Stephen, ara recoberta. Però majoritàriament els personatges ficticis recorren itineraris reals, que podem resseguir com ells: podem passar al costat del riu Liffey, podem passejar pel Phoenix Park o per Stephens Green, entrar a la Biblioteca Nacional o visitar algun dels llocs on transcorre l'acció. Perquè hi ha a la novel·la molts noms reals. Edificis que ja existien i noms que van viure aquell 16 de juny de 1904, quan Joyce situa l'acció d'*Ulysses*. La nostra percepció actual està habitada també per la literatura i per un dia de Dublín de principis del segle XX.

Joyce recordava el Bray de la seva infància i les cases on havia viscut, a Fitzgibbon Street, Millbourne Avenue, North Richmon Street, Windsor Avenue, Richmond Avenue, Royal Terrace, seguint els canvis de domicili a què els deutes i la situació precària del seu pare els obligaven. No es tractava de barris benestants, però Joyce va adquirir un coneixement directe d'ambients i personatges populars. Si agafeu el bus núm. 22, passareu per uns quants barris de la infància de Joyce

Pocs personatges d'*Ulisses* són inventats i els models han estat estudiats. La gran majoria de llocs, de botigues, de pubs, de teatres i d'hotels es poden veure avui en dia

Per resseguir el Dublín de Bloom, que vol dir resseguir la ciutat de Stephen, que vol dir la ciutat de Joyce, o per resseguir altres punts de l'arc entre Howth i Bray, amb Dublín al centre, sempre recomano agafar un abonament per al "Dart"<sup>1</sup>, un tren que, com un metro de superfície, passa per 25 estacions. El viatger no únicament interessat per l'*Ulysses* farà bé de dedicar un matí de bon temps a Howth i tornar després de dinar o a mitja tarda a Dublín. Pot passejar pel port i la badia, agafar una barca fins a l'illa "Ireland's eye" (depèn d'horari d'hivern), on, amb sort, podrà veure morses. De tornada de l'illa, pot menjar patates al caliu amb formatge fos (*cheese on potatoes in their jackets*), o un dinar de peix i marisc, amb una dotzena d'ostres (molt bones i van molt bé amb una Guinness), en algun restaurant del port. Val la pena prendre una cervesa Smithwicks a la Cock Tavern de Church Hill, un pub del s. XVIII, o almenys donar-hi un cop d'ull (el menjar i el beure forma també part del paisatge de l'*Ulysses*). A uns deu o vint minuts de l'estació, hi ha un castell normand d'un cert interès i la passejada s'ho val.

Bray, a l'extrem sud de la badia de Dublín, també val la pena. Pugeu a Bray Head; trigareu mitja hora, el camí està ben indicat i el paisatge és esplèndid: cap al nord i cap al sud. Torneu fins a l'estació passant per davant de terrasses de cases d'estiu en semicercle davant del mar, i pel parc d'atraccions. El mateix dia podeu visitar la torre Martello, escenari del primer capítol d'*Ulisses*.

Dun Laoghaire, bastant al sud, és una altra estació amb reminiscències literàries. Una passejada pel port i els espigons immensos, que tanquen el port. En un d'ells hi ha l'anemòmetre, amb la inscripció ANEMOS, que surt al *Krapp* de Beckett. En temps dels anglesos, de Dun Laoghaire se'n deia Kingstown. D'allí salpaven els vaixells cap a Anglaterra, Europa i Amèrica i d'allí Joyce va endur-se Nora Barnacle al continent.

Però acostem-nos més a la ciutat de Bloom, que és la ciutat de Stephen, i de Joyce, és clar. Gran part de l'acció transcorre al nucli dublinès. Si seguim amb el "Dart" com a punt de referència, es poden organitzar caminades i passejar pels capítols de l'obra, des de les estacions del centre de Dublín: Connolly Station, Tara Street, Pearse Station. Aquesta és la millor per visitar el Trinity College, la seva biblioteca, el llibre de Kells. Des d'aquí, la National Gallery o, sortint pel College Green, el Bank of Ireland (seu de l'antic Parlament). Travesseu el riu per un pontet (Ha'penny bridge), us arribeu fins Abbey St. on veureu l'Abbey theatre, i anireu a petar a la Custom House (Duana), un edifici del s. XVIII.

Si des de College Green aneu cap al sud per Grafton St., trobareu Duke Street, on al núm. 21 podeu entrar a cal Davy Byrne, on dinava Bloom (hi ha un salmó fumat molt bo, que serveixen amb amanida. Aquí o en altres restaurants també podeu demanar l'Irish stew, un estofat de carn força gustós). Podeu continuar per Duke Street, sortir per Dawson Street i anar a parar a Stephen's green, un parc molt interessant amb escultures i un centre comercial modern en un cantó del quadrat que limita el parc. Als carrers de Dublín abunden les citacions i plaques que marquen les rutes joycianes: estàtues de Joyce, dels seus personatges, d'Anna Livia Plurabelle, que representa el riu Liffey, amb l'aigua que s'escola pels cabells de l'estàtua, la figura tradicional de Molly Malone, etc.

Si reculem fins al 16 de juny de 1904, trobem a la novel·la fets reals que la premsa recollia: aquell dijous feia sol:

"[Bloom] *Travessà cap al costat del sol esquivant la trampa desajustada del soterrani del número 75*". (4.61)

Els diaris enregistraven les morts i els naixements recents, amb altres notícies locals, no especialment rellevants. S'iniciaven les rebaixes d'estiu. Aquella tarda hi havia curses de cavalls que va guanyar, contra tot pronòstic el cavall Throwaway, protagonista d'un malentès de la novel·la. Mrs Bradman-Palmer havia representat *Leah, la donzella jueva*, obra d'Augustin Daly, l'endemà de representar *Hamlet* i el dia abans de representar *Mary Queen of Scots*. També es podia veure l'òpera *The Lily of Killarney* al Queen's Royal Theatre, que va ser tot un èxit, i al Teatre Royal actuava Eugene Stratton amb la seva exhibició de "cant i dansa dels negres". L'anunci d'un míting per a les 8 de la tarda era l'únic signe nacionalista, però hi havia un públic nombrós que esperava la cavalcada virreinal<sup>ii</sup>.

Dins el paisatge de l'obra<sup>iii</sup> triem unes pinzellades antològiques que ens assenyalen una manera de llegir-la: passant d'una part a l'altra i entretenint-nos amb alguna anècdota o amb algun fragment significatiu. Més que els itineraris concrets, la descripció dels quals faria feixuc el parlament, assenyalo alguns, només alguns, elements de fons, que marquen el paisatge de la novel·la, un tast del to joycià.

1.7.<sup>iv</sup> Una visita de rigor és la torre Martello. Cal parar a Sandycove i arribar en uns deu minuts a la zona de bany “Forty foot” i a la torre, on us situareu de ple al capítol primer de la novel·la. N’escollim algun fragment interessant. Els colors són descriptors i simbòlics a la vegada. El verd, símbol d’Irlanda –“la maragda del mar d’argent”– degenera com una metàfora de la paràlisi, encarnada en el càncer de la mare:

*Silenciosament, en un somni, ella se li havia acostat, després de la mort, amb el cos corroït dins la seva mortalla fosca i folgada, exhalant una olor de cera i xicranda, amb l’alè que ell sentia damunt, mut i acusador, una olor estantíssima de cendres humides. Per la vora esfilagarsada del puny, veié el mar que la veu exuberant del seu costat havia saludat com a gran mare dolça. El cercle de la badia amb l’horitzó tancava una massa líquida d’un verd esmorteït. Un bol de porcellana blanca havia estat al costat del llit de l’agonitzant, ple de la llefiscosa bilis verda que ella s’havia arrancat, del fetge descompost, a grinyols espasmòdics de vòmit.(1.9)*

Trobem també una escena que encarna d’una manera punyent la decadència del gaèlic. Un estudiós anglès s’adreça en gaèlic a la dona irlandesa que els porta la llet.

*-Enteneu el que diu? –li preguntà Stephen*

*-Que parla francès, senyor? –la vella digué a Haines [...]*

*-Irlandès [...]*

*-Ja m’ho pensava que era irlandès –digué-, pel so. Sou de l’oest, senyor?[...]*

*-És anglès –digué Boc Mulligan-, però creu que hauríem de parlar irlandès a Irlanda.*

*-Ja té raó, ja, que l’hauríem de parlar –digué la vella- Me’n dono vergonya de no parlar-lo, jo. Els qui hi entenen diuen que és un gran llenguatge. (1.18)*

2.28. A una milla aproximadament cap al SE (o baixant a la següent estació del “Dart”, Dalkey) us acostareu al capítol segon, on Stephen dóna classes a l’escola del senyor Deasy, que tanca el capítol amb una consideració sobre els jueus.

*-[...] Diuen que Irlanda té l’honor de ser l’únic país que no ha perseguit mai els jueus. Ho sabia? No. I sap per què?*

*-Per què, Mr Deasy? [...]*

*-Perquè mai no els ha deixat entrar (2.40)*

3.41. Si després baixeu a l’estació de Lansdowne, trobareu el que era la costa per on passeja Stephen, i podreu recrear el soroll de les onades batent contra les roques i retirant-se després amb un xiuxiueig d’escuma:

*In cups of rock it slops: flop, slop, slap: bounded in barrels. And spent, its speech ceases. It flows purling, widely flowing, floating foampool, flower unfurling. U 3.458.*

*Clapoteja en gots de roca: toc, xoc, cop, acomboiat en bocois. I, esgotat, exhauereix la xerradissa. Flueix en un murmurí, fluïnt a l’ample, flotant bassal d’escuma, flor que es forma. (1.54)*

4.59. Eccles Street, núm 7. Bloom, l’home corrent, personatge de la odissea banal i quotidiana, entra en escena:

*Mr Leopold Bloom menjava amb fruïció els òrgans interns d’ocells i altre bestiar. Li agradaven la sopa espessa de menuts, els griers amb gust de nou, el cor farcit i rostit, llenques de fetge fregides amb crostons de pa, oueres de bacallà passades per la paella. Més que res li agradaven els ronyons de be a la graella que li deixaven al paladar un regust exquisit amb una lleugera fragància d’orins. (4.59)*

Prepara l'esmorzar de la dona, va a comprar, recull la correspondència. A partir d'aquí, la majoria d'itineraris transcorre pel centre de Dublín.

5.75. Bloom va a Correus, passeja per la vora del Liffey, entra a l'església de Tots Sants, va a uns banys i fa temps per a anar a l'enterrament de Paddy Dignam, que surt de casa seva, cap al SE del centre, fins al Glasnevin Cemetery.

6.92. Si us vaga d'anar-hi, hi ha enterrats personatges de la història irlandesa, el pare i la mare de Joyce, i molts personatges de l'obra, que surten al capítol. Els autobusos 2 i 3 segueixen la ruta funeral en bona part.

7.123. Després de l'enterrament, Bloom va a les oficines del "Freeman's Journal" i de l'"Evening Telegraph". La metròpoli hibernesa bull de moviment. El 1904 feia només tres anys que havien canviat els tramvies de tracció animal per tramvies elèctrics.

*Davant de la columna de Nelson els tramvies alentien, es desviaven, canviaven el tròlei, sortien en direcció a Blackrock, Kingstown i Dalkey, Clonskea, Rathgar i Terenure, Palmerston Park i Upper Rathmines, Sandymount Green, Rathmines, Ringsend i Sandymount Tower, Harold's Cross. El ronc controlador de la Companyia de Tramvies Units de Dublín s'eagargamellava donant les sortides.*

*-Rathgar i Terenure!*

*-Vinga, Sandymount Green!*

*A dreta i esquerra, ressons i campanades paral·lels, un tramvia amb imperial i un de senzill sortien de l'inici de trajecte, trencaven per la via de baixada, lliscaven paral·lels.*

*En marxa, Palmerston Park! (7.123)*

Però hi havia encara carros i fems:

*Carreters malcalçats feien rodar barrils clapotejants fora dels magatzems Prince i els rebotien sobre el carro de torns de la cerveseria. Sobre el carro de torns de la cerveseria rebotien barrils clapotejants fets rodolar per malcalçats carreters fora dels magatzems Prince (7.123).*

En una de les unitats del capítol un personatge equipara els romans amb els anglesos i els jueus amb els irlandesos:

*-Què era la seva civilització? Vasta, ho reconec, però vil. Cloacae: clavegueres. Els jueus al desert i al cim de la muntanya deien: Dóna bo d'estar aquí. Fem-hi un altar a Jehovà. El romà, com l'anglès que li segueix els passos, va portar a tota nova costa on va posar els peus (a les nostres costes no els hi va posar mai) únicament la seva obsessió per les clavegueres. Embolicat amb la toga reüllava el seu entorn i deia: Dóna bo d'estar aquí. Construïm-hi un vàter. (7.138-39)*

8.158. Es fa l'hora de dinar i les taules plenes de gent mastegant desanima Bloom, que acaba demanant un borgonya i un entrepà de formatge amb mostassa a cal Davy Byrne.

9.193. Bloom va a la Biblioteca Nacional a consultar unes dades per a un anunci. Allí hi ha Stephen, que discuteix amb el bibliotecari i altres tertulians sobre *Hamlet* i altres peces de Shakespeare i "*Per àlgebra demostra que el nét de Hamlet és l'avi de Shakespeare i que ell mateix és l'ombra del seu propi pare*" com l'havia caricaturitzat

Boc Mulligan ja al primer capítol (1.22). Quan compreu els bitllets per visitar la Biblioteca estareu a l'escenari de la teoria sobre Shakespeare.

10.229. El capítol batejat com el de "Les roques errants" ens presenta en breus subcapítols, la majoria de personatges de la novel·la, al lloc on estan entre les tres i les quatre. Trio una part de la trobada entre Stephen i la seva germana.

*-Què portes aquí? –preguntà Stephen.*

*-L'he comprat a l'altre carretó per un penic –digué Dilly, rient nerviosament-.*

*Serveix?*

*[...]*

*Li agafà el llibre sense tapes de la mà. Primer Llibre de Francès de Chardenal.*

*-Per què l'has comprat? –preguntà-. Per aprendre francès?*

*Ella assentí, envermellint i prement els llavis.*

*No demostris sorpresa. Amb naturalitat.*

*-Té –digué Stephen-. Està molt bé. Vés amb compte que la Mary no se te'l vengui. Suposo que tots els meus llibres han desaparegut.*

*-Alguns –digué Dilly-. Ho vam haver de fer.*

*S'ofega. Agenbite. Salva-la. Agenbite. Tots contra nosaltres. M'ofegarà amb ella, ulls i cabells. Blens llisos de pèl d'alga marina al meu entorn, el meu cor, la meua ànima. Mort verda i salabrosa.*

*Nosaltres.*

*Agenbite of inwit. Remordiment de consciència.*

*Misèries! Misèries! (10.253-4)*

Cada personatge té el seu lloc en capítol. Vaig assistir al centenari de Joyce el 1982 i de tres a quatre Dublin va ser l'escenari on cada personatge estava representant la situació d'acord amb la novel·la. La descripció de Joyce era precisa. El capítol està emmarcat en dos trajectes per la ciutat. El pare Conmee, des de l'església de St. Francesc Xavier, a Gardiner Street, va en direcció nord-est, fins a l'O'Brien Institute, per a nens necessitats, per demanar que acullin el fill orfe de Paddy Dignam. A la mateixa hora desfila per Dublin la cavalcada virreinal, que travessa Dublin d'oest a sud-est, sortint del Phoenix Park, el parc més extens d'Europa. Els dos poders d'Irlanda, l'Església Catòlica i l'Imperi Britànic coincideixen al mateix capítol.

11.266. A Upper Ormond Quai, 8 hi ha l'Ormond Hotel, davant del riu. Des d'allí veuen passar la cavalcada i els clients beuen i canten en un capítol fortament musical. Bloom i Boylan, que s'ha de trobar amb la dona de Bloom, hi coincideixen, si bé en espais separats.

12.304. La ruta dels pubs i tavernes no pot faltar. Ara a la taverna de Barney Kiernan. Un malentès sobre el guanyador de la cursa de cavalls genera una airada discussió entre Bloom i un nacionalista extremista i racista. Quan s'enfronta amb Bloom, aquest li replica:

*-Mendelssohn era jueu i Karl Marx i Mercadante i Spinoza. I el Salvador era jueu. El vostre Déu.*

*-No en tenia, de pare, ell –diu el Martin. [...]*

*-El Déu de qui? –diu el Ciutadà.*

*-Bé, el seu oncle era jueu –diu ell-. El vostre Déu era jueu. Crist era jueu com jo.*

*-Òspit, el Ciutadà que va de cap a la taverna.*

*-Ai l'hòstia! –diu-. Li esberlaré el cap a aquest cony de jueu, per posar-se en boca el sant nom. Com hi ha Déu que el clavaré en creu, això faré. Doneu-me aquella capsa de galetes. (353-54)*

13.358. Bloom se n'escapa i va a la platja de Sandymount, on hi ha unes noies que vigilen uns nens que juguen. Escena de novel·leta idíl·lica a la primera part, a la segona, l'esclat d'un castell de focs puntuen l'onanisme de Bloom, que s'ha anat excitant veient les cuixes d'una de les noies:

*I llavors s'enlairà un coet i pum! Un pet enlluernador i Oh! Llavors el coet volador explotà i era com un sospir de Oh! I tothom deia Oh! Oh! embadalit, i en vessava un broll com si plogués una cabellera de fils d'or i s'escampava i ah! I tot eren estels de rou verdós caient amb el daurat. Oh que bonic! Oh, suau, dolç, suau! (13.378)*

14.395. Al capítol de “Les vaques del sol”, Bloom, caritatiu, va a visitar una amiga que va de part. El procés de gestació té un paral·lel amb el desenvolupament de la prosa anglesa que Joyce imita des dels textos més antics a l'argot més discordat, passant per l'estil dels clàssics anglesos de la literatura. Allí coincideix amb Stephen i uns estudiants de Medicina, que decideixen anar al bordell. Bloom, que té simpatia per Stephen, decideix seguir-los.

15.440 “Circe” que convertia els companys d'Ulisses en porcs, és un nom adequat per una *madam*. Com enmig d'un somni o una al·lucinació, personatges nous i personatges coneguts prenen part en una mena d'obra teatral delirant, que acaba amb Stephen estès a terra com a resultat d'una baralla amb dos soldats. Bloom, bon samarità, l'atén i l'acompanya perquè els amics l'han abandonat.

16.607. Junts, els dos homes caminen per carrers solitaris fins al “Refugi del cotxer” on prenen alguna cosa per refer-se

17.661. Stephen no té on passar la nit. Bloom li proposa d'anar a casa seva, almenys per descansar una estona i prendre un te.

*-Havent emprès la marxa tots dos alhora a pas normal des de Beresford Place següeren en l'ordre indicat Lower i Middle Gardiner Street i Mountjoy Square, a l'oest...(17.661)*

I així fins que arriben a casa de Bloom i després d'una estona de conversa Stephen decideix no quedar-s'hi. Bloom se'n va al llit, on hi ha rastres de la cita de Boylan amb la seva dona.

18.734. Endormiscada, Molly Bloom passa revista als seus records, a la seva infància de Gibraltar, a les seves aventures, reals o somiades, a les fantasies sobre la visita de Stephen, i acaba recordant la declaració de Bloom en el seu famós monòleg:

*i vaig pensar en fi és igual ell que un altre i llavors li vaig demanar amb els ulls que m'ho tornés a demanar sí i em va preguntar si jo volia dir sí dir que sí la meua flor de la muntanya i primer el vaig estrènyer als meus braços sí i mel vaig acostar perquè em sentís els pits tot perfum sí i el cor li anava desenfrenat i sí vaig dir sí que vull Sí. (18.779)*

\*\*\*

Hi ha cap relació entre la data en què transcorre l'acció de la novel·la i algun fet rellevant de la vida de Joyce? És el dia de la primera cita entre Joyce i Nora. Ell l'havia coneguda pel carrer (Nassau St.) el dia 10, havien parlat una mica, va saber que es deia Nora Barnacle ("pegellida", "barretet"; el pare Joyce, en saber-ho va dir que no se la desenganxaria mai de sobre), que era de Galway i que treballava al Finn's hotel. Van quedar que es trobarien el dia 14 a la cantonada de Merrion Square, però ella no hi va comparèixer i James li va enviar una nota el dia següent, demanant-li una altra cita, que va tenir lloc dijous, dia 16, la primera de les successives sortides d'enamorats.

Ellmann dona aquesta data com a segura, però hi ha qui ho dubta (Brend Maddox, Gorman, Feshbach) i Joyce va ser reticent a confirmar-ho explícitament. En tot cas, em sembla que es pot acceptar. La carta d'ell és del 15 i en la primera que tenim d'ella, una setmana després (23 de juny), ja li diu "el meu estimat preciós" (my precious darling). A partir d'aquí creix la intimitat epistolar. Ell li diu "Nora Morritos" (Little Pouting Nora: 8 juliol). En menys de quatre mesos se l'enduria amb ell.

Li va proposar d'acompanyar-lo a Europa i el 8 d'octubre se n'anaven a Londres. D'allí a París el dia 9, van arribar a Zuric l'11, on un hotelet va acollir la seva "nit de bodes". A la Berlitz no en sabien res, d'un contracte amb Joyce, però els van enviar a Trieste, on van arribar el 20 d'octubre i d'allí va ser rebut per una sucursal de Pola, on va trobar una primera feina com a professor fins a començaments de març de 1905, quan va anar a Trieste, on s'estaria gran part dels deu anys següents, abans de viure a Roma, Zuric i París. Es van casar a Londres, el 4 de juliol de 1931.

Part de la carta de Nora Barnacle a Joyce el 16 d'agost de 1904 (sense comes, en el fragment):

*"Em sembla que sempre estic en companyia teva en totes i cadascuna de les variades circumstàncies possibles parlant amb tu passejant amb tu trobant-me amb tu de sobte en llocs diferents fins que començo a preguntar-me si és que el meu esperit abandona el cos mentre dormo i et ve a buscar i encara millor et troba o si potser no es tracta de res més que d'una fantasia."*

En referir-se Joyce a la vena retòrica d'aquesta carta, sembla que Byrne va comentar que semblava copiada d'un manual de correspondència. Joyce així li ho va fer confessar i va acordar que ella li escriuria amb un vocabulari més simple i una sintaxi més natural. Novament l'artifici –la literatura, en definitiva- es podia interpretar en clau premonitòria i servia per a expressar un amor real; amb tants alts i baixos com es vulgui, la trobada amb Joyce el 16 de juny de 1904 va allargar-se fins a la mort, en tots els "llocs diferents" on van viure plegats. Però des de tots aquests llocs diferents, recorda i reconstrueix el paisatge i la gent de Dublín en tota la seva obra.

**Joaquim Mallafrè.**

---

Notes.

<sup>i</sup> Caprani, Vincent: *A view from the Dart*. Dublin: MO books, 1986.

<sup>ii</sup> Hickey, Kieran: *Faithful Departed. The Dublin of James Joyce's Ulysses*. Dublin: the Lilliput Press, 1982.

<sup>iii</sup> McCarthy, Jack: *A walking guide to Ulysses*. Dublin: Wolfhound Press, 1988.

<sup>iv</sup> Numero de capítol i pàgina de l'edició catalana, Proa, 1996